

บทที่ 5

สรุปผลและเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ มีความมุ่งหมายในการศึกษาถึงการจัดตั้งและดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมถึงแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้กรณีศึกษาคือ หมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่ง รวมทั้งเอกสารและคู่มือปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คู่มือการจัดทำบัญชีและรายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การสังเกตการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ทราบถึงวิธีการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแนวปฏิบัติทางบัญชีที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และแนวปฏิบัติทางบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยเลือกสัมภาษณ์กองทุนหมู่บ้านๆ ละ 1 คน พัฒนาการอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ธนาคารออมสินสาขามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 1 คน ผลการศึกษาสรุปในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. การจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. แนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 14 หมู่บ้าน และ 1 ชุมชนเมือง ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน ดังนี้คือ ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน (อย่างน้อยมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 3 ใน 4) เพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน โดยมีอนุกรรมการระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน และบันทึกข้อมูลตามแบบ กทบ.1 การเปิดเวทีชาวบ้านขึ้นมาเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ในการเป็นเจ้าของกองทุนที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการ โดยประชาชนเพื่อประชาชนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ทราบนโยบาย กลไก แนวทางการบริหาร

จัดการกองทุนของตนเอง อีกทั้งสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการ และบริหารจัดการกองทุน

ในการจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อกำหนดวิธีเลือกคณะกรรมการกองทุนและวิธีดำเนินการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน โดยคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านจำนวน 9-15 คน ประกอบด้วยชายและหญิงในสัดส่วนเท่าเทียมกัน ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยการเลือกคณะกรรมการกองทุนจะต้องครบองค์ประชุมของเวทีชาวบ้าน คือ มีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเข้าร่วมประชุม และประชาชนร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการคัดเลือกกันเอง ภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด โดยในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้อง คัดเลือกจากคนที่มีความรู้ ประสบการณ์ อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด

เมื่อดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชน ร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน โดยมีแนวทางคือ ประเด็นต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดคือ วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท หากเกินต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่รายหนึ่ง ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท โดยมีระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกินหนึ่งปี และประเด็นอื่นๆ คณะกรรมการกองทุนโดยความเห็นชอบของสมาชิกเป็นผู้กำหนด

เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการในเรื่องต่างๆ เช่น การรับสมาชิก การระดมทุน การจัดทำระบบบัญชี การจัดระบบตรวจสอบ การมอบหมายภารกิจ ความรับผิดชอบของกรรมการ และอื่นๆ

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว กองทุนหมู่บ้านสามารถขอรับการ จัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง โดยจัดทำแบบคำขอขึ้นทะเบียนตาม แบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ.2 จากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ จากนั้นให้ยื่นแบบ คำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคาร พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบข้อบังคับของกองทุน และเปิด บัญชีกับธนาคาร

2. เมื่อกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
- คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
- ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน
- การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน
- การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน
- การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

3. เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ เมื่อกองทุนได้รับแจ้งแล้ว ให้ติดต่อธนาคารเพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร โดยมีเอกสารดังนี้

- สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน
- มติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้ที่มีอำนาจในการจัดทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารไปแสดงต่อธนาคาร และมติดังกล่าวต้องให้ประธานกรรมการกองทุนลงนามกำกับ และรับรองสำเนาทุกหน้า
- บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

หากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใด ที่ได้รับแจ้งว่าไม่ผ่านการประเมินความพร้อม ให้ดำเนินการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่างๆ ตามที่ได้รับแจ้งผลการประเมินความพร้อม โดยมีแนวทางและวิธีการดังนี้

1. คณะกรรมการกองทุนร่วมกับสมาชิกเตรียมความพร้อมตามแนวทางดังนี้

- โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน
- ขอความช่วยเหลือจากกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว
- ขอความช่วยเหลือจากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ
- การผสมผสานทั้ง 3 แนวทาง

2. คณะกรรมการกองทุน ดำเนินการเพื่อให้เกิดความพร้อมด้วยวิธีดังนี้

- สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้านหรือชุมชน โดยการใช้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและการจัดการ แก่คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจากอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ

เมื่อกองทุนมีความพร้อม คณะกรรมการกองทุนแจ้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เพื่อมาติดตามตรวจสอบ และรายงานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด จากนั้น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะโอนเงินเข้ากองทุน เมื่อได้รับรายงานจากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

กระบวนการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

หมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งได้รับการประเมิน และได้รับการจัดสรรเงินทุนอุดหนุนกองทุนหมู่บ้านแล้ว จะต้องมีการบวนการของการกู้ยืมกับกองทุน ซึ่งรายละเอียดที่สมาชิกกองทุนจะขอกู้ยืม ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้
  - 1.1 สมาชิกกลุ่มหรือองค์กร ที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
  - 1.2 ปังเอกบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
  - 1.3 ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข และแบบฟอร์มที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนดภายใต้กรอบหลักเกณฑ์เงื่อนไขของคณะกรรมการ
2. ประเภทการให้กู้ยืม การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชน จำแนกประเภทได้ดังนี้
  - 2.1 พัฒนาอาชีพ
  - 2.2 สร้างงาน
  - 2.3 สร้าง และหรือ เพิ่มรายได้
  - 2.4 ลดรายจ่าย
  - 2.5 การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

3. วงเงินให้กู้ยืม

กำหนดให้สมาชิกกู้ได้รายละไม่เกิน 20,000 บาท หากต้องการกู้เกิน 20,000 บาท แต่จะต้องไม่เกิน 50,000 บาท โดยให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด

4. การพิจารณาอนุมัติการใช้เงินกองทุน พิจารณาจากโครงการต่าง ๆ ที่สมาชิกนำเสนอ เพื่อการขอกู้ยืมเงินจากกองทุน คณะกรรมการกองทุนจะมีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

5. ขั้นตอนในการให้กู้ยืม ในการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนมีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้

- 5.1 ยื่นคำขอกู้ยืม ต่อคณะกรรมการกองทุน
- 5.2 คณะกรรมการกองทุนดำเนินการพิจารณา
- 5.3 อนุมัติ
- 5.4 ทำสัญญา
- 5.5 เปิดบัญชีออมทรัพย์
- 5.6 โอนเงินเข้าบัญชี

แนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการศึกษา พบว่า แนวปฏิบัติทางบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จะจัดทำบัญชีโดยใช้หลักการบัญชีเบื้องต้นและปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของกองทุนแต่ละแห่ง ในการจัดทำบัญชีจะมีเพียง สมุดบัญชีรายรับสมุดบัญชีรายจ่าย โดยแบ่งสมุดบัญชีออกเป็นกิจกรรมต่างๆ คือ กิจกรรมกองทุน 1 ล้านบาท และกิจกรรมเงินออม ทะเบียนคุมคำขอกู้ ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว ทะเบียนคุมเงินฝากสัจจะ ค่าหุ้น เงินรับฝากรายตัว ทะเบียนคุมทรัพย์สินที่รับเป็นค่าหุ้น บริจาค และรายงานทางการเงินคือ รายงานรายได้ ค่าใช้จ่าย และรายงานงบดุล เท่านั้น

เมื่อกองทุนมีการรับเงิน อย่างเช่น การรับเงินค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น หรือเงินรับฝากสัจจะ กองทุนจะมีการออกใบเสร็จรับเงินให้กับสมาชิกทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานในการลงบัญชี และในกรณีที่มีการจ่ายเงิน อย่างเช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน จะต้องมิใบเสร็จรับเงิน นอกจากว่าผู้รับเงินจากกองทุนไม่สามารถออกใบเสร็จรับเงินให้ได้ ให้กองทุนทำใบสำคัญจ่ายทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานในการลงบัญชี

การบันทึกบัญชี กองทุนหมู่บ้านจะใช้เกณฑ์เงินสด กล่าวคือ จะบันทึกรายการต่างๆ เมื่อมีการรับเงินสด หรือจ่ายเงินสดจริงเท่านั้น เนื่องจากวิธีการนี้เป็นการบันทึกบัญชีแบบง่าย ๆ ที่ไม่สลับซับซ้อน และเมื่อต้องการจัดทำงบการเงินก็สามารถสรุปรายการจากสมุดบัญชีได้

การจัดทำรายงานงบดุล และงบรายได้-ค่าใช้จ่ายประจำเดือน กองทุนหมู่บ้านบางแห่งมีการจัดทำรายงานโดยแยกแต่ละกิจกรรมของกองทุน คือแบ่งเป็นกิจกรรมกองทุนเงินรับจัดสรรจำนวน

1 ล้านบาท และกิจกรรมเงินออม แต่บางกองทุนหมู่บ้าน จะรวมกิจกรรมทั้งสองอย่าง และรายงานออกมาเป็นงบรวม

ปัญหาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการศึกษา พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ การจัดทำบัญชีและรายงานทางการเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และจัดส่งรายงานทางการเงินให้กับธนาคารไม่ทันตามกำหนดสาเหตุเนื่องจาก

- บางกองทุนหมู่บ้านยังไม่มีความพร้อมในด้านของผู้ทำบัญชี เนื่องจากสมาชิกในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่แล้ว จะไม่มีความรู้ด้านการทำบัญชี ผู้ทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในแต่ละแห่ง ยังไม่เข้าใจในเรื่องของการทำบัญชีมากนัก ประกอบกับการอบรมการจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังมีน้อย หรือเป็นช่วงเวลาที่สั้นมาก ทำให้ผู้ทำบัญชีกองทุนไม่สามารถเข้าใจการทำบัญชีได้อย่างชัดเจน และเมื่อจัดทำรายงานทางการเงินส่งธนาคารออมสิน ยังไม่ถูกต้อง
- ผู้ทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านไม่ค่อยมีเวลาในการทำบัญชี เนื่องจากบางคนต้องประกอบอาชีพประจำอยู่แล้ว ทำให้ไม่ได้มีการบันทึกบัญชีในทันทีที่เกิดรายการ แต่จัดทำบัญชีตอนสิ้นเดือน ทำให้จัดส่งบุคคลและงบรายได้และค่าใช้จ่ายประจำเดือนให้กับธนาคารออมสินไม่ทัน
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่ให้ความสนใจในการจัดทำบัญชี เนื่องจากบางคนไม่มีความรู้ทางบัญชี จึงนำข้อมูลจากงบการเงินไปใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนัก และสมาชิกของกองทุนไม่มีความสนใจในผลการดำเนินงานของกองทุน
- กองทุนหมู่บ้านบางแห่ง ไม่ออกใบเสร็จรับเงินให้กับสมาชิก อย่างเช่น เมื่อมีการรับเงินค่าธรรมเนียบแรกเข้า เงินรับฝากสัจจะ ค่าหุ้น เป็นต้น และเมื่อมีการจ่ายค่าใช้จ่ายดำเนินการกองทุน ไม่มีเอกสารใบเสร็จรับเงินจากผู้รับเงินจากกองทุน ทำให้กองทุนไม่มีเอกสารประกอบเพื่อนำมาเป็นหลักฐานในการบันทึกบัญชี

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความรู้ไม่เข้าใจในเรื่องของการทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน และการจัดทำรายงานทางการเงิน ทำให้บันทึกบัญชีผิด หรือไม่บันทึกบัญชีเลย และทำให้งบการเงินเสร็จล่าช้า และไม่น่าเชื่อถือ ผู้ซึ่งงบการเงินใช้ประโยชน์จากงบการเงินไม่ได้ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงควรดำเนินการดังนี้

ให้การศึกษาอบรมแก่ผู้จัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สามารถบันทึกบัญชี และจัดทำรายงานทางบัญชีได้ โดยควรจัดเวลาอบรมให้เหมาะสม ไม่น้อยเกินไป เพราะจะทำให้การอบรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และเสียเวลาโดยไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร นอกจากนี้ ในการฝึกอบรม ควรอบรมในเรื่องของระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน การควบคุมภายในที่ดี การวางแผน การควบคุมและการติดตามหนี้ การจัดทำสัญญาเงินกู้ ให้เพียงพอ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้ว คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะไม่เข้าใจในเรื่องดังกล่าวมากนัก

ผู้จัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองควรจัดทำงบการเงินให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด และเปิดเผยข้อมูลทางการเงินให้แก่สมาชิกให้ทราบโดยทั่วกัน และสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านควรมีความกระตือรือร้นสนใจเพื่อทราบฐานะทางการเงินของกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากกองทุนนี้เป็นของสมาชิกในหมู่บ้านทุกคน

นอกจากนั้น กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ควรใช้เอกสารใบเสร็จรับเงิน และเอกสารใบสำคัญจ่ายทุกครั้ง เมื่อมีการรับเงิน หรือจ่ายเงินจากกองทุน เพราะจะทำให้ตรวจสอบความถูกต้องของการรับจ่ายเงิน และสามารถควบคุมการใช้จ่ายเงินของกองทุนได้ นอกจากนี้ ยังใช้เป็นหลักฐานในการลงบัญชี และถือเป็นการควบคุมภายในที่ดีอีกด้วย